

I BELA

Mă întorceam de la Tiflis¹ cu poștalionul. Tot bagajul meu era alcătuit dintr-un geamantânaș înțesat mai mult cu note de drum din Gruzia. Din fericire pentru cititori, mare parte dintre ele s-a pierdut, iar restul lucrurilor, cu geamantan cu tot, de data asta din fericire pentru mine, au rămas neatinse.

Soarele scăpăta după creasta înzăpezită a munților, când am ajuns în valea Koișaur². Surugiul osetin nu-și mai slăbea din bici caii, ca să apuce să urce muntele Koișaur până a nu se face noapte, și, în timp ce mâna, cânta în gura mare. Ce loc minunat și valea asta! De jur-împrejur, munți de nestrăbătut, stânci roșietice cu mantii verzi de iederă și cununi de platani, cu galbene povârnișuri purtând desenul șuvoaielor repezite de-a lungul lor, iar sus, sus de tot, canafurile aurii ale zăpezii. Jos, râul Aragva îmbrățișând un pârau fără nume, ce se repede zgomotos dintr-o strâmtoare întune-coasă și plină de neguri, șerpuiește ca un fir de argint sclipitor.

Când am ajuns la poalele muntelui Koișaur, ne-am oprit la un duhan³, unde se înghesuiau vreo douăzeci de gruzini și alți câțiva munteni guralivi; în apropiere poposise o caravană de cămile. Trebuia să închiriez niște boi ca să-mi tragă brișca sus, pe muntele

¹ Actualmente Tbilisi, capitala Georgiei (n.r.).

² Este vorba despre drumul militar georgian dinspre Vladikavkaz spre Tiflis, care trece munții Caucaz; a fost construit de armata rusă după capturarea orașului Tiflis (1801) (n.r.).

³ Han (n.t.).

acesta afurisit, fiindcă era toamnă și tot urcușul, pe o lungime de două verste, se acoperise cu polei.

Neavând încotro, am închiriat șase boi și am tocmit câțiva osetini. Unul dintre ei îmi luă geamantanul în spinare, iar ceilalți începură să ajute boii aproape numai cu strigăte.

După trăsura mea venea alta, pe care, deși era încărcată cu vârf, o trăgeau cu mare ușurință numai patru boi. Acest lucru m-a mirat. În urma ei pășea stăpânul, pufăind dintr-o mică pipă kabar-dină, bătută în argint. Purta un veston de ofițer fără epoleți și o căciulă miștoasă de cerchez. Părea de vreo cincizeci de ani; fața lui oacheșă arăta că făcuse cunoștință de mult cu soarele transcaucazian, iar mustața lui încărunită înainte de vreme nu se potrivea cu mersul lui sprinten și cu tot trupul puternic. M-am apropiat de el și l-am salutat. S-a înclinat în tăcere la salutul meu, slobozind un nor întreg de fum.

– Mi se pare că suntem tovarăși de drum?

El se înclină tăcut încă o dată.

– Dumneata te duci probabil la Stavropol?

– Exact... cu niște efecte militare.

– Spune-mi, te rog, de ce căruța dumitale, care e atât de încărcată, e trasă cu ușurință numai de patru boi, iar pe a mea, care e goală, șase vite, ajutate și de osetinii ăștia, abia o urnesc din loc?

Zâmbi șiret și mă privi lung.

– Se vede că nu ești de multă vreme în Caucaz.

– Cam de un an, am răspuns eu.

Zâmbi din nou.

– De ce mă întrebi?

– Așa... Asiaticii ăștia sunt dați dracului! Crezi că ajută la ceva cu strigătele lor?! Naiba știe ce strigă! Boii ăștia însă îi înțeleg foarte bine; înhamă dumneata și douăzeci, dacă vrei, când încep ăștia cu chiotele lor, boii nu se mai urnesc din loc... Niște șmecheri fără pereche! Dar ce poți să le faci? Pe călători îi jumulesc cum pot mai bine... I-am răsfătat prea tare pe pungașii ăștia! Să vezi că au să-ți ceară și un bacșiș. Îi cunosc eu! Nu mă înșală ei pe mine!

– De mult ești cu serviciul pe-aici?

– Mi-am făcut slujba aici încă sub Aleksei Petrovici⁴, îmi răspunse el, umflându-și, mândru, pieptul. Când a venit pe linie⁵, eram sublocotenent – adăugă el – și sub dânsul am fost de două ori avansat în grad pentru faptele mele de arme în luptele contra muntenilor.

– Și-acum?...

– Acum fac parte din Batalionul trei de linie. Dar dumneata, dacă-mi dai voie să te întreb?...

I-am răspuns la toate.

Cu asta convorbirea noastră a luat sfârșit și am continuat să mergem în tăcere unul lângă altul. Pe vârful muntelui am dat de zăpadă. Soarele apuse și noaptea se lăsă deodată, așa cum se întâmplă de obicei prin meleagurile acestea de la miazăzi; dar, datorită zăpezii care sclipea, distingeam cu ușurință drumul, care tot mai urca, cu toate că povârnișul nu mai era atât de abrupt. Am spus să mi se pună geamantanul în trăsură, și boii să fie înlocuiți cu cai, și mi-am mai aruncat o dată privirea jos, în vale, dar ceața deasă ce năvălise în valuri din trecătorile de primprejur o acoperea cu desăvârșire și niciun sunet nu mai răzbătea dintr-acolo. Gălăgioși, osetinii, adunați roată în jurul meu, îmi cerură de-o votcă, dar căpitanul se răsti la ei atât de cumplit, încât dispărură cu toții într-o clipă.

– Ce oameni! zise el. Habar nu au cum se spune „pâine“ pe rusește, dar ca să spună: „Ofițerule, dă-mi și mie de-o votcă!“, asta au învățat. Încep să-i prefer pe tătari; aceia cel puțin nu beau...

Mai rămăsese vreo verstă până la stație. De jur-împrejur era liniște, o liniște atât de adâncă, încât ai fi auzit și-o muscă zburând. În stânga se căsca, plină de întuneric, o prăpastie. Dincolo de ea și în fața noastră, piscurile albastrii și brăzdate ale munților, acoperite de zăpadă, se profilau în zarea unde mai întârziiau ultimele licăriri

⁴ Aleksei Petrovici Ermolov (1777-1861), general; a condus trupele rusești în timpul Războiului caucazian. Totodată a participat și la războaiele napoleoniene, făcându-se remarcat în bătăliile de la Austerlitz, Borodino, Eylau, Kulm și Paris (n.r.).

⁵ Linie de fortificații de-a lungul fluviilor Terek și Kuban (n.ed.).

ale amurgului. Pe cerul întunecat începură să scapere stelele și – ciudat – mi se părea că aici ele sunt mult mai departe decât la noi, la miazănoapte. De o parte și de alta a drumului, se înălțau steiuri golașe și negre; ici și colo, câte o tufă se iveau de sub zăpadă, dar nici măcar o singură frunză uscată nu se mișca, și era plăcut să auzi în mijlocul acestui somn letargic al naturii furnăitul celor trei cai de poștă obosiți și clinchetul sacadat al zurgălăilor, ce-ți amintea de stepele Rusiei.

– Mâine are să fie vreme frumoasă, am spus eu.

Căpitanul nu scoase nicio vorbă și-mi arătă cu degetul muntele înalt, care se ridica drept în fața noastră.

– Ce este asta?

– Muntele Gud.

– Da. Și...

– Uite cum fumegă.

Într-adevăr, muntele Gud fumega. Pe coastele lui, de o parte și de alta, se cățarau pânze ușoare de nori, iar pe piscul lui zăcea un nor negru, atât de negru, încât părea o pată pe cerul întunecat.

Începea să se zărească stația de poștă cu acoperișurile *saklielor*⁶ din jurul ei. În fața noastră licăreau, parcă salutându-ne, niște luminițe. Deodată, un vânt umed și rece începu să sufle, defileul vui și o ploaie mărunță începu să cadă. Nici nu apucaii bine să-mi pun *burka*⁷ pe umeri, că ploaia se preschimbă în ninsoare. Am aruncat căpitanului o privire plină de admirație.

– O să trebuiască să ne petrecem noaptea aici, zise el cu necaz, pe viscolul ăsta nu treci munții. Ia spune, au fost avalanșe pe Krestovaia? îl întrebă el pe vizitiu.

– N-au fost, domnule răspunse vizitiul osetin, dar multe, foarte multe sunt gata să cadă.

La stație, nefiind o odaie pentru călători, ni se oferi un culcuș într-o *saklie* plină de fum. L-am invitat pe tovarășul meu de drum

⁶ Colibă tipică muntenilor din Caucaz (n.t.).

⁷ Manta caucaziană din lână (n.t.).

să bea cu mine un pahar de ceai; aveam un ceainic de fontă, singura mea desfătare în timpul călătoriilor mele prin Caucaz.

Într-o coastă, *saklia* era lipită de o stâncă; trei trepte ude și lunecoase duceau la ușă. Am intrat pe dibuite și m-am izbit de-o vacă (la oamenii aceștia grajdul ține locul vestibulului). Nu știam pe unde s-o apuc: într-o parte behăiau niște oi, în alta mârâia un câine. Din fericire, am zărit o lumină slabă, care mă ajută să găsesc o deschizătură având oarecare asemănare cu o ușă. Aici mi se înfățișă un tablou grozav de atrăgător: coliba spațioasă, al cărei acoperiș se rezema pe doi stâlpi înnegriți de fum, era ticsită de oameni. La mijloc, trosnea un focușor aprins de-a dreptul pe pământ, iar fumul, care venea înapoi din deschizătura acoperișului, arunca un vâl atât de des peste toate, încât multă vreme n-am putut să zăresc nimic în jurul meu. Lângă foc ședea două babe, o droaie de copii și un gruzin uscățiv. Toți erau îmbrăcați în zdrențe. Dar n-aveam ce face, așa că ne-am aciuat și noi pe lângă foc, ne-am aprins pipele și peste puțină vreme ceainicul începu să-și îngâne cântecul prietenos.

– Ce oameni nenorociți! îi spusei eu căpitanului, arătându-i gazdele noastre murdare, care se uitau la noi în tăcere și parcă înlemnite.

– Un neam de nătărăi cum n-am mai văzut, răspunse el. Crede-mă, la nimica nu se pricep și nu se lipește de ei niciun pic de cultură. Kabardinii⁸ și cecenii noștri, chiar dacă sunt bandiți și haimanale, cel puțin luptă cu înverșunare. Acestora însă nici armele nu le sunt dragi: la niciunul n-ai să vezi un pumnal ca lumea. Adevărați osetini!

– Ai stat multă vreme în Cecenia?

– Da, am stat zece ani cu compania mea într-o fortăreață lângă Kamennîi Brod; știi unde vine?

– Am auzit.

⁸ Grup etnic din Caucazul de Nord, de origine cercheză, care trăiește în Republica Autonomă Kabardino-Balkaria, precum și în republicile învecinate (Abhazia, Adigheia și Karaciai-Cerchezia) (n.r.).

– Am avut mult de furcă cu zurbagiii ăștia. Acum însă, slavă Domnului, s-au mai cumințit; era destul să faci o sută de pași dincolo de metereze și te și întâlneai cu vreun blestemat de aceștia; ai fi zis că numai cușma-i de el, dar o clipă dacă stăteai să caști gura, te și pomeneai cu arcanu' după gât ori cu un glonț în ceafă. Și totuși, ce oameni curajoși!

– Desigur, ai trecut prin multe întâmplări! spusei eu, împins de curiozitate.

– Cum să nu! Destule...

Și ciupindu-și vârful stâng al mustății, își lăsă capul în piept și căzu pe gânduri. Ardeam de dorință să-i smulg vreo povestire – o dorință pe care o au toți cei care călătoresc și care scriu. În vremea asta ceaiul fiersese. Am scos din geamantan două păhărele de campanie, le-am umplut și am pus unul în fața lui. Sorbi din el și zise, parcă vorbind cu el însuși:

– Da, destule!

Aceste cuvinte îmi dădură mari speranțe. Știu că bătrânilor caucazieni le place să șadă la taifas, să povestească. Au atât de rar prilejul... Stă omul cinci ani cu compania lui într-un colț uitat și cinci ani întregi nu-i dă nimeni un *bună ziua* (pentru că plutonierul nu spune decât *să trăiți*). Și doar ar avea ce povesti: în jurul lui e un popor interesant, cu o viață nealterată de civilizație; zilnic e în primedie; i se-ntâmplă lucruri minunate. Fără să vrei, începi să regreți că la noi sunt atât de puțini oameni care-și notează întâmplările.

– Nu vrei să pui și puțin rom? îl întrebai eu pe tovarășul meu. Am niște rom alb din Tiflis; s-a făcut frig.

– Nu, mulțumesc, nu beau.

– De ce?

– Așa. M-am jurat. Când eram sublocotenent, am făcut odată chef între camarazi; noaptea s-a dat alarma și am venit în front cam chercheliți... Dar am pățit-o; când a aflat Aleksei Petrovici, Doamne, Dumnezeu, ce supărat era! Cât p-aci să ne trimită la închisoare. E drept că trece câteodată un an întreg și nu vezi pe nimeni, și dacă mai începi și cu votca, ești un om pierdut!

Auzind asta, era să-mi pierd orice speranță.

– Uită-te numai la cerchezi, continuă el, când se îmbată cu bozanul⁹ lor la vreo nuntă sau la vreo înmormântare, încep să se spintece cu iataganele. Odată de-abia am scăpat cu zile, și doar eram musafirul unui cneaz dintre cei pașnici...

– Cum s-a întâmplat?

– Uite cum (își umplu luleaua, trase cu poftă din ea, se-ntinse și începu să povestească) – eram pe-atunci cu compania mea într-o fortăreață dincolo de Terek – sunt vreo cinci ani de atunci. Odată, toamna, a sosit un transport cu provizii; cu el a venit și un ofițer, om tânăr, de vreo douăzeci și cinci de ani. Mi s-a prezentat în mare ținută și a raportat că primise ordin să rămână la mine în fortăreață. Era atât de subțirel, de curățel, uniforma lui era atât de nou-nouță, încât am ghicit îndată că nu venise de mult în Caucaz. „Ai fost probabil transferat aici din Rusia“, i-am spus eu. „Chiar așa, domnule căpitan“, mi-a răspuns el. I-am strâns mâna și i-am spus: „Îmi pare bine, îmi pare foarte bine. Ai să te cam plictisești aici..., dar o să ne împrietenim. Te rog să-mi spui pe nume, Maksim Maksimîci, și dă-mi voie să te întreb de ce te-ai pus la mare ținută? Să nu-ți pui decât chipiul când vii la mine“. A fost încartiruit și a rămas în fortăreață.

– Cum îl chema? l-am întrebat pe Maksim Maksimîci.

– Îl chema... Grigori Aleksandrovici *Peciorin*. Un băiat minunat; numai că era puțin cam ciudat. De pildă, uneori mergea câte-o zi întreagă la vânătoare, pe ploaie și pe frig. Toți nu mai puteau de frig și cădeau de oboseală, lui însă nici nu-i păsa. Iar altă dată ședea în cameră la el și, cum îl trăgea curentul un pic, se și plângea că a răcit; sau se zgâlțâia oblonul, și deodată îl vedeai că tresare și se îngâlbeneste; și totuși, l-am văzut vânând singur mistreți! Uneori, puteai să stai ceasuri întregi fără să poți scoate o vorbă de la dânsul, iar altă dată, când începea să povestească, te tăvăleai de râs... Da, domnule, un om cu multe ciudățenii și, probabil, și bogat; să fi văzut ce de-a scumpeturi avea!...

⁹ Băutură din cereale fermentate, slab alcoolizată, acrișoară ca braga, populară în regiuni din Balcani, Turcia și unele părți ale Rusiei (n.r.).

– A stat multă vreme la dumneata? am întrebat eu.

– Vreun an. Dar anul acela n-am să-l uit niciodată. Multe griji mi-a mai pricinuit, mai bine nu mi-aș aminti de ele!... Vezi, sunt pe lume oameni cărora le-au fost ursite din naștere tot felul de întâmplări neobișnuite!

– Neobișnuite? am exclamat eu, extrem de curios, turnându-i încă un ceai.

– Să-ți povestesc. La vreo șase verste de fortăreață, locuia un cneaz dintre cei pașnici. Feciorașul lui, un băiat de vreo cincisprezece ani, își luase obiceiul să vină pe la noi. Venea în fiecare zi, ba după una, ba după alta. Ce-i drept, Grigori Aleksandrovici și cu mine îl cam răsفățam. Dar ce ștrengar era și priceput la toate: știa din galop să-ți ia de jos cușma sau să ochească din mers. Un lucru nu-mi plăcea la el: era grozav de lacom de bani. Odată, Grigori Aleksandrovici i-a făgăduit în glumă un galben¹⁰, dacă fură pentru noi cel mai frumos țăp din turma lui tată-său. Și ce crezi dumneata? A doua zi seara a venit cu țăpul, trăgându-l de coarne. Uneori îl luam nițel peste picior și-atunci deodată i se suia sângele la cap și punea mâna pe pumnal. „Hei, Azamat, amar va fi de capul tău – i-am spus eu odată –, ai s-o pățești!”

Într-o bună zi cneazul cel bătrân a venit să ne invite la nuntă; își mărita fata cea mare și, deoarece ne legaserăm *kunaci*¹¹, nu puteam să-l refuz, știi, chiar dacă era păgân. Ne-am dus. În aul¹², ne-au întâmpinat o mulțime de câini, lătrând din răspuțeri. Femeile, când ne-au văzut, s-au ascuns; acelea ale căror fețe le-am putut zări erau departe de a fi frumoase. „Am avut o părere mult mai bună despre femeile cercheze“, a spus Grigori Aleksandrovici.

¹⁰ În original, червонец (cervonet), veche unitate monetară din Imperiul Rus, realizată dintr-un aliaj de aur pur (n.r.).

¹¹ Cuvântul „kunik“ are aparent origine turcă și este asociat cu popoarele turcice din Caucazul de Nord; relație de prietenie și întrajutorare des întâlnită printre locuitorii regiunii Caucazului. Sursa: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE> (accesat la 20.05.2025)

¹² Sat de munte (n.t.).

„Așteaptă!“ i-am răspuns râzând: știam eu ce știam.

În *saklia* cneazului se adunase lume – puzderie. Asiaticiiăștia au obiceiul să invite la nuntă pe cine le iese în cale. Am fost primiți cu toate onorurile și am fost poftiți în odaia de oaspeți. Dar eu m-am uitat să văd încotro au fost duși caii noștri – știi, pentru orice întâmplare neprevăzută.

– Cum se face nunta la ei? l-am întrebat pe căpitan.

– În chip foarte obișnuit. La început *mulla*¹³ le citește ceva din Coran; apoi se împart daruri miresei, mirelui și rudelor; pe urmă mănâncă și beau bozan, apoi încep petrecerile între călăreți și întotdeauna este și câte un jerpelit, câte un soios, pe o iapă ticăloasă și șchioapă, care face pe paiața, ca să râdă preacinstiții oaspeți.

Pe urmă, când se-ntunecă, în odaia oaspeților începe balul, cum s-ar spune la noi. Un biet moșneguț zdrăngăne din cele trei strune ale... am uitat cum îi zic ei instrumentului..., e cam în felul balalaicii noastre. Fetele și flăcăii se așază pe două rânduri – unul în fața celui lalt –, bat din palme și cântă. Câte o fată și câte un flăcău vin spre mijloc și încep să-și spună în versuri, pe un ton târăgănat de cântec, tot ce le trece prin minte, iar ceilalți repetă în cor. Eu și Peciorin am fost poftiți să ședem la loc de cinste. Deodată văd că se apropie de el fata cea mai mică a gazdei, o copilă de șaisprezece ani, și-i cântă... cum să-ți spun... un fel de compliment.

– Dar nu mai ții minte ce-a cântat?

– Da, mi se pare cam așa: „Sprinteni sunt tinerii noștri djighiți¹⁴ și caftanele lor sunt brodate cu argint, dar tânărul ofițer rus e mai sprinten decât ei, iar găitanele lui sunt de aur. E ca un plop printre ei, dar nu i-i dat să crească și să înflorească în grădina noastră“.

Peciorin s-a ridicat, s-a înclinat în fața ei, și-a dus mâna la frunte și la inimă și m-a rugat să-i răspund. Cunosce bine limba lor și i-am tradus răspunsul.

¹³ Slujitor al cultului mahomedan (n.t.).

¹⁴ Călăreț iscusit (n.t.).

Când fata s-a îndepărtat, l-am întrebat în șoaptă pe Grigori Aleksandrovici: „Ei, cum ți-a plăcut?” „E fermecătoare, a spus el, cum o cheamă?” „Bela“, am răspuns eu.

Și într-adevăr era frumoasă: înaltă, subțirică; ochii ei negri te priveau până-n adâncurile sufletului, așa cum te privesc ochii unei căprioare de munte. Peciorin, îngândurat, nu-și lua privirile de la dânsa, și ea la rândul ei se uita la dânsul cu coada ochiului. Dar Peciorin nu era singurul care o admira pe frumoasa prințesă: dintr-un colț al camerei o priveau alți doi ochi, neclintiți și arzători. Uitându-mă mai bine, am văzut că era Kazbici, un vechi cunoscut al meu. Nu era nici dintre cei pașnici, nici dintre cei războinici. Era bănuît de-o mulțime de lucruri, cu toate că nu s-a putut dovedi niciodată nimic. Uneori aducea în fortăreață câțiva berbeci și ni-i vindea ieftin, dar niciodată nu te puteai tocmi cu el: trebuia să-i plătești ceea ce îți cerea – nu lăsa din preț, să-l tai. Se spunea despre el că-i plăcea să bată drumurile de dincolo de Kuban, împreună cu abrecii¹⁵, și, într-adevăr, avea cea mai autentică mutră de tâlhar: era mic, uscat și cu umerii lați... Și era sprinten, sprinten ca un spiriduș. *Beșmetul*¹⁶ îi era întotdeauna rupt și cârpit, dar armele lui erau ferecate cu argint. Cât despre cal, avea unul renumit în toată Kabardia¹⁷, și, într-adevăr, e greu să-ți închipui alt cal mai bun decât al lui. Pe drept îl invidiau toți călăreții și nu o dată au încercat să i-l fure, dar fără să izbutească. Parcă văd și acum mândrețea aceea de cal: negru ca pana corbului, picioarele ca niște coarde, iar ochii ca ai Belei.

Și ce putere! Alerga și cincizeci de verste cu tine. Și era dresat: venea după stăpănu-său ca un câine; îi cunoștea chiar și glasul! Nici nu-l lega. Adevărat cal de tâlhar!...

¹⁵ Soldați puțin instruiți care luptau împotriva colonialismului rus. În secolul al XIX-lea, în timpul expansiunii rusești din Caucazul de Nord, abrecii duceau o luptă de gherilă (n.r.).

¹⁶ Caftan matlasat, cu guler, pentru bărbați și femei, purtat de popoarele turce, mongole și caucaziene (n.t.).

¹⁷ Regiune istorică din Caucazul de Nord (n.r.).

În seara aceea, Kazbici era și mai posomorât ca de obicei și am văzut că sub *beşmet* purta o cămașă de zale. „Nu degeaba și-a pus el zalele, mi-am spus eu, desigur că plănuiește ceva.“

Se făcuse înăbușitor de cald în *saklie* și am ieșit să mă răcoresc. Noaptea se lăsase peste munți; prin prăpăstii era ceață.

M-am gândit să dau o raită pe la șura în care erau caii noștri, ca să văd dacă au de mâncare; de altminteri, nu strică niciodată să fii cu ochii în patru; aveam un cal minunat și mulți kabardini se uitau cu jind la el, spunând: *Iakşi the, cek iakşi!*¹⁸

Mă furișez de-a lungul gardului și deodată aud niște glasuri; pe unul l-am cunoscut imediat: era al haimanalei de Azamat, feciorul gazdei noastre, celălalt vorbea mai rar și mai încet. „Despre ce or fi vorbind? mă gândesc eu, nu cumva despre căluțul meu?“ M-am pitit lângă gard ca să ascult, silindu-mă să nu scap nicio vorbă. Câteodată cântecele și glasurile care se auzeau din *saklie* acopereau convorbirea aceea atât de interesantă pentru mine.

„Strașnic cal ai!“ spunea Azamat. „Dacă așa fi cu stăpân în casă și așa avea o herghelie de trei sute de iepe, ți-aș da jumătate din ele pe ceapcânul tău, Kazbici!“

„Aha, Kazbici!“ mi-am spus eu și mi-am adus aminte de cămașa lui de zale.

„Da, așa-i, a răspuns Kazbici după un răstimp, în toată Kabardia nu găsești altul ca el. Odată, asta era dincolo de Terek, m-am dus cu abrecii ca să le suflu rușilor hergheliile; nu ne-a mers bine și ne-am împrăștiat care încotro. Pe mine mă fugăreau patru cazaci călări; auzeam în urma mea strigătele ghiaurilor; în fața mea se întindea o pădure deasă. M-am culcat pe șa, mi-am încredințat soarta lui Allah și, întâia oară în viața mea, mi-am jignit calul cu o lovitură de bici. Ca o pasăre a zburat printre crengi. Mărâcinii îmi rupeau hainele, ramurile uscate îmi biciuiau fața. Calul sărea peste bușteni, despica tufele cu pieptul. Ar fi fost mai cuminte să-l fi lăsat la marginea pădurii, să mă fi ascuns în desiș și să merg pe jos, dar mi-a părut rău să mă despart de el, și prorocul m-a răsplătit.

¹⁸ Bun cal, foarte bun! (lb. turcă) (n.t.).

Câteva gloanțe mi-au șuierat pe deasupra capului; auzeam cum cazacii, care descălecaseră, alergau acum în urma mea... Deodată, în fața mea, se deschide o râpă adâncă; căluțul meu stă pe gânduri o clipă... și sare. Ajuns de partea cealaltă a râpei, calul alunecă cu copitele dinapoi și rămâne agățat cu picioarele pe dinainte. Am azvârlit frâul și am zburat în râpă. Asta a salvat calul: a sărit pe mal. Cazacii au văzut tot, dar niciunul nu a coborât să mă caute: credeau, desigur, că-mi frânsesem gâtul și i-am auzit cum s-au repezit să-mi prindă calul. Îmi sângera inima. Am început să mă târăsc prin iarba cea deasă de-a lungul râpei. Mă uit: pădurea s-a isprăvit, câțiva cazaci ies într-un luminiș și iată-l pe Karaghioz¹⁹ al meu venind drept înspre ei.

Încep să strige și se năpustesc cu toții asupra lui. L-au fugărit așa multă vreme, mai ales unul în două rânduri era cât pe ce să-i arunce arcanul după grumaz. M-au cuprins fiorii, am plecat ochii și am spus o rugăciune. După câteva clipe ridic ochii și văd cum Karaghioz al meu zboară cu coada-n vânt, slobod ca și vântul, iar ghiaurii se târăsc, unul după altul, prin stepă, pe caii istoviți. Allah mi-e martor că acesta e adevărul, adevărul adevărat! Am stat în râpa aceea până târziu noaptea. Deodată, ce să vezi, Azamat? Aud în întuneric cum aleargă un cal de-a lungul râpei, cum sforăie, nechează și lovește pământul cu copitele; am cunoscut glasul lui Karaghioz al meu; el era, tovarășul meu!... De atunci nu ne-am mai despărțit.“

Și auzeam cum bate ușor cu palma grumazul calului și îl dezmiardă cu tot felul de nume.

„Dacă aș avea o herghelie de o mie de iepe, spuse Azamat, ți-aș da-o toată pe Karaghioz.“

„*Jok*²⁰, nu vreau“, îi răspunse Kazbici cu nepăsare.

„Ascultă, Kazbici, spuse Azamat, lingușindu-se pe lângă el, ești un om bun, un djighit îndrăzneț; tata însă se teme de ruși și nu mă lasă să plec în munți; dă-mi calul tău și fac tot ce vrei; fur

¹⁹ Ochi negru (n.t.).

²⁰ Nu (lb. turcă).

pentru tine cea mai bună pușcă a tatii ori sabia lui, dacă vrei. Sabia lui e o «gurda»²¹ adevărată; pune-o cu tăișul pe mână și-ți pătrunde singură în carne, și nici chiar o cămașă de zale ca a ta nu te ajută.“

Kazbici tăcea.

„Când ți-am văzut întâia oară calul, urmă Azamat, cum sălta sub tine, umflându-și nările, iar din cremenea de pe copite săreau scânteii, ceva neînțeles s-a petrecut în sufletul meu și de atunci nu mi-a mai plăcut nimic: mă uit cu dispreț la cei mai buni armăsari ai tatii, mi-e rușine să mă arăt călare pe ei și mă cuprinde mâhnirea. Șed zile întregi amărât pe vreo stâncă și în fiecare clipă îmi vine în minte calul tău negru, cu mersul lui sprinten, cu spinarea lui netedă și dreaptă ca săgeata. Mă privește cu ochii lui ageri, mă privește și parcă vrea să-mi spuie ceva. Mor, Kazbici, dacă nu mi-l vinzi!“ spuse Azamat, și vocea îi tremura.

A început să plângă; și trebuie să-ți spun că Azamat era un băiat tare îndărătnic și că nimeni nu-i putuse stoarce o lacrimă, chiar când fusese mai mic.

Ca răspuns la lacrimile sale se auzi ceva ce semăna a râs.

„Ascultă, spuse Azamat cu glas hotărât, vezi, sunt în stare de orice. Dacă vrei, o fur pentru tine pe soră-mea. Ce bine știe să joace! Ce frumos cântă! Iar când coase cu fir de aur la gherghef, e o minune, nu altceva. Nici padișahul turc n-are o nevastă ca ea... Vrei? Așteaptă-mă la noapte în trecătoarea pe unde curge râul, am să trec cu ea pe acolo, în drum spre satul vecin, și are să fie a ta. Oare nu face Bela cât calul tău?“

Kazbici tăcea. A tăcut așa multă vreme. Apoi, în loc de răspuns, a cântat cu glas domol un cântec străvechi:

*Femei frumoase-s multe-n țara mea,
Și-n ochii lor lucește câte-o stea.
Dulce-i să fii iubit și să iubești,
Dar și mai dulce-i liber să trăiești.
Se vând femei pe aur câte vreți,*

²¹ Săbiile „gurda“ sunt renumite în întregul Orient pentru calitatea oțelului din care sunt făcute (n.t.).

*Dar calul cel de soi nu are preț;
El în galop se-ntrece cu furtuna,
Și credincios rămâne-ntotdeauna.*²²

În zadar l-a tot rugat Azamat să consimtă, în zadar a plâns, s-a lingușit și i-a făcut tot felul de jurăminte; în cele din urmă, Kazbici, nerăbdător, i-a tăiat vorba:

„Piei din ochii mei, copil bezmetic! Cum vrei să călărești tu pe calul meu? Nici trei pași n-ai să faci, că are să te azvârle și ai să-ți rupi gâtul de pietre.“

„Pe mine?“ strigă Azamat cuprins de o mânie turbată, și fierul pumnalului său de copil zăngăni, izbindu-se de cămașa de zale. O mână puternică îl împinse înapoi și băiatul se lovi atât de tare de gard, încât gardul se clătină.

„Acu-i acu“, mi-am spus eu. M-am repezit la grajd, am pus șaua pe cai și i-am scos afară în curtea de din dos. După câteva minute a și început în *saklie* un tăraș cumplit.

Iată ce se întâmplase: Azamat dăduse buzna în casă cu *beșmetul* rupt și spusese că ar fi vrut Kazbici să-l înjunghie. Toți au sărit, și-au luat armele, și să fi văzut atunci petrecere! Strigăte, larmă, împușcături. Dar Kazbici în vremea asta încălecase și se învârtea acum prin mulțimea de pe uliță, apărându-se cu sabia ca un turbat.

„Nu cumva să tragem noi ponoasele, i-am spus eu lui Grigori Aleksandrovici, apucându-l de mână. S-o ștergem cât mai e vreme.“

„Mai așteaptă puțin, să vedem cum se isprăvește.“

„E sigur că se isprăvește prost. La asiaticii ăștia întotdeauna se întâmplă așa; s-au îmbătat turtă cu bozanul acela al lor, și acum începe măcelul!“

Am încălecat și am plecat acasă.

– Dar Kazbici ce-a pățit? l-am întrebat eu nerăbdător pe căpitan.

²² Cer iertare cititorilor că am pus în versuri cântecul lui Kazbici, care, bineînțeles, mi-a fost spus în proză; dar obișnuința e a doua natură (n.a.).

– Ce să pătească un om ca acela? zise el, isprăvindu-și paharul de ceai. A scăpat teafăr!

– Și n-a fost rănit? am întrebat eu.

– Dumnezeu știe! Tâlharii ăștia au șapte vieți. Am văzut pe mulți din ei la luptă: ciur făcuți de baionete, și tot mai învârtau sabia.

După câteva clipe de tăcere căpitanul urmă, izbind cu piciorul în pământ:

– Un lucru n-am să mi-l iert niciodată: după ce ne-am întors în fortăreață, m-a pus dracul și i-am spus lui Grigori Aleksandrovici tot ce auzisem de după gard. A râs, hâtrul, și s-a și gândit să pună ceva la cale.

– Ce anume? Spune-mi, te rog.

Apoi, acum nu mai am încotro! Am început să povestesc, trebuie să merg până la capăt...

– După vreo patru zile, Azamat a venit la fortăreață. A intrat ca de obicei la Grigori Aleksandrovici, care obișnuia să-l ospăteze cu tot felul de bunătăți. Eram și eu acolo. A venit vorba despre cai și Peciorin a început să laude calul lui Kazbici: că e sprinten, că e frumos, că e ca o căprioară, în sfârșit, după spusele lui, cal ca acela nu mai era altul pe lume.

Ochișorii băiețandruului au început să sclipească, dar Peciorin parcă nici n-ar fi observat. Am început să vorbesc despre altceva, dar el se întorcea mereu la calul lui Kazbici. Și povestea asta s-a repetat ori de câte ori a venit Azamat. Trec trei săptămâni și văd cum Azamat se îngălbeneste și se usucă, întocmai ca îndrăgostiții din romane. Mă întrebam: ce-ar putea să fie?

Abia mai târziu am aflat toată povestea: Grigori Aleksandrovici îl ațâțase așa de tare pe băiat, încât pentru calul acela s-ar fi aruncat și în apă. Într-o bună zi i-a spus: „Azamat, văd că ții la calul ăsta mai mult decât la orice, dar să știi că ai să-l vezi cum ai să-ți vezi ceafa! Ia spune, ce i-ai da tu aceluia care ți l-ar dăruia?” „Tot ce ar dori”, a răspuns Azamat. „Bine, atunci îți fac eu rost de el, însă cu o condiție... Jură-mi că ai s-o îndeplinești...” „Jur... Jură și tu!” „Bine. Jur că ai să fii stăpânul calului, dar va trebui să mi-o dai pe

sora ta Bela pentru el. Karaghioz are să fie *kalîmul*²³ ei, pe care am să ți-l fac dacă mi-o aduci pe Bela. Cred că socoteala îți convine.“

Azamat tăcea.

„Nu vrei? Atunci cum dorești! Credeam că ești bărbat, dar nu ești decât un copil: nu ți-a sosit încă vremea să umbli călare...”

Azamat se aprinse la față de mânie.

„Dar tata?” spuse el. „Oare nu pleacă niciodată de-acasă?” „Ba da, pleacă...” „Ne-am înțeles?... ” „Ne-am înțeles...” a șoptit Azamat, alb ca varul. „Așadar, când?” „Când are să mai vină Kazbici pe-aici; a spus că are să ne aducă vreo zece berbeci. Restul mă privește pe mine. Bagă de seamă, Azamat!”

Uite-așa au pus totul la cale... Urâtă treabă, la drept vorbind! I-am și spus mai târziu lui Peciorin, dar el mi-a răspuns numai că o cercheză ar trebui să fie fericită că-și găsește un soț atât de drăguț ca el, pentru că după concepția lor el este totuși soțul ei; iar cât despre Kazbici, e un bandit care trebuie pedepsit. Spune și dumneata: ce puteam să-i răspund?... Și pe urmă, pe vremea aceea nu știam încă nimic despre conspirația lor. Și iată că într-o zi vine Kazbici și ne întreabă dacă nu avem nevoie de berbeci și de miere. I-am răspuns că ar fi nevoie, să vină a doua zi și să ni-i aducă.

„Azamat, a spus Grigori Aleksandrovici, mâine Karaghioz are să fie în mâinile mele. Dacă Bela nu va fi aici la noapte, n-ai să vezi calul...” „Bine!” a spus Azamat și s-a întors în aul.

Seara, Grigori Aleksandrovici s-a înarmat și a ieșit călare din fortăreață. Nu știu cum au făcut, dar noaptea s-au întors împreună, și santinela a văzut că pe șaua lui Azamat zăcea o femeie cu mâinile și picioarele legate și fața acoperită de un vâl.

– Dar calul? I-am întrebat eu pe căpitan.

– Îți spun numaidecât. A doua zi dimineața, a venit Kazbici cu cei zece berbeci pe care voia să-i vândă. Și-a legat calul de gard și a intrat la mine. I-am oferit ceai; cu toate că era bandit, dar, oricum, era *kunak*-ul meu.

²³ Darul adus de mire părinților sau rudelor miresei (n.t.).

Am vorbit despre tot felul de lucruri... Deodată, Kazbici a tresărit și, galben la față, s-a repezit la fereastră. Din nenorocire, fereastra dădea în curte.

„Ce este?“ îl întreb eu „Calul meu!... calul!“ zice el și începe să tremure din tot trupul.

Și într-adevăr, se auzea tropot de copite.

„O fi venit vreun cazac...“ îi spun eu.

„Nu! *Urus iaman, iaman!*“ a zbierat el și s-a repezit afară ca o panteră. Din două sărituri a ajuns în curte. La poartă, santinela i-a tăiat calea cu pușca. El a sărit peste pușcă și a luat-o la fugă pe drum... În depărtare se vedea un nor de praf. Azamat alerga pe calul cel iute al lui Kazbici. Din fugă, Kazbici și-a smucit pușca de pe umăr și a tras. O clipă s-a oprit nemișcat, până ce s-a convins că glonțul dăduse greș. Apoi a scos un urlet sălbatic, și a sfărâmat pușca de o piatră, de s-a făcut bucăți, s-a trântit la pământ și a izbucnit în hohote de plâns, ca un copil... Lumea din fortăreață s-a adunat în jurul lui, dar el nu vedea pe nimeni. Oamenii s-au oprit lângă el, au stat de vorbă între ei și după aceea s-au împrăștiat. Am dat ordin să se pună banii pentru berbeci jos, pe lângă el. Nu i-a atins și a rămas să zacă acolo cu fața la pământ ca un mort. Ai să mă crezi? A rămas așa toată noaptea; toată noaptea a zăcut așa... Abia a doua zi dimineața a venit la fortăreață și a început să se roage să i se spună cine i-a luat calul. Santinela, care văzuse cum Azamat dezlegase calul și o luase la goană, n-a crezut de cuviință să-i ascundă adevărul. Când a auzit asta Kazbici, a început să-i scapere ochii și a plecat repede în satul unde locuia tatăl lui Azamat.

– Și ce-a spus tată-său?

– Vezi, asta-i! Kazbici nu l-a găsit acasă: plecase nu știu unde pe o săptămână. Altfel cum ar fi izbutit Azamat s-o răpească pe soră-sa?

Când tatăl lui Azamat s-a întors, n-a mai găsit nici pe fecioru-său, nici pe fiică-sa. Era șiret Azamat. A simțit el că va fi vai și amar de capul lui, dacă se va lăsa prins. A plecat și nu s-a mai întors. S-a înhăitât probabil cu vreo bandă de abreci și s-o fi

prăpădit, nebunul, cine știe pe unde, dincolo de Terek sau Kuban. Altă soartă nici nu merita!...

E drept că și eu am tras destule de pe urma acestor întâmplări. Îndată ce am aflat că fata se găsea la Grigori Aleksandrovici, mi-am pus mondirul, m-am încins cu sabia și m-am dus la dânsul.

Ședea tolănit pe patul din odaia din față, cu o mână sub ceafă; în cealaltă mână ținea o pipă stinsă. Ușa spre odaia cealaltă era încuiată și cheia nu era în broască. Toate acestea le-am observat imediat... Am început să tușesc și să lovesc în prag cu tocurile cizmelor, dar el s-a făcut că nu aude.

„Domnule sublocotenent! i-am spus eu pe un ton cât se poate de sever. Nu vezi că am venit la dumneata?“ „Ah, bună ziua, Maksim Maksimîci! Nu fumezi o pipă?“ mi-a spus el fără să se ridice. „Scuză-mă, nu sunt Maksim Maksimîci, sunt domnul căpitan.“ „Totuna. Nu bei un ceai? Dacă-ai ști ce-i pe capul meu!“ „Știu tot“, i-am răspuns eu, apropiindu-mă de pat. „Cu atât mai bine. Nu prea sunt dispus să povestesc.“ „Domnule sublocotenent, te-ai făcut vinovat de un delict, pentru care voi putea fi tras și eu la răspundere...“ „Ei și? Ce-i atât de grav? Doar de mult ne împărțim pe din două și cele bune, și cele rele.“ „Ce vorbe sunt astea? Te rog, dă-mi sabia!“ „Mitka, sabia!...“

Mitka a adus sabia. După ce mi-am făcut datoria, m-am așezat lângă el pe pat și i-am spus:

„Ascultă, Grigori Aleksandrovici. Mărturisește și tu că nu e bine ceea ce ai făcut.“ „Ce anume?“ „Că ai răpit-o pe Bela... Ce bestie și Azamat! Hai, mărturisește!“ „Dar dacă-mi place?...“

Ce era să-i răspund?... Am tăcut încurcat. După o clipă i-am spus totuși că, dacă tatăl ei o va cere înapoi, va trebui să i-o dăm. „Ba nu va trebui deloc!“ „Bine, dar are să afle că e aici.“ „Cum va putea să afle?“

Din nou am tăcut...

„Ascultă, Maksim Maksimîci! a spus Peciorin ridicându-se. Dumneata ai inimă bună. Dacă-i dăm sălbaticului ăstuia fata înapoi, el ori o taie, ori o vinde. Lucrurile s-au întâmplat cum s-au întâmplat, dar nu trebuie să le stricăm și mai rău. Lasă-mi fata și

păstrează sabia...“ „Arată-mi-o și mie“, i-am spus eu. „E în odaia de alături. Dar degeaba, am încercat și eu s-o văd, șade într-un colț, și-a tras vâlul pe față, nu vorbește și nu se uită la nimeni. E sperioasă ca o căprioară. Am angajat-o pe hangița noastră: știe tătarește, are să stea cu ea și are s-o obișnuiască cu gândul că e a mea, pentru că numai a mea va fi și a nimănui altuia“, a adăugat el, izbind cu pumnul în masă.

M-am împăcat și cu situația asta... Ce era să fac? Există oameni pe care nu poți să-i contrazici.

– Și pe urmă? l-am întrebat eu pe Maksim Maksimîci. A făcut-o să se obișnuiască cu el sau ea a lăncezit în captivitate de dorul patriei?

– Dorul patriei? Din fortăreață se vedeau aceiași munți care se vedeau și din sat, și sălbaticilor ăstora nu le trebuia altceva. Și, pe lângă asta, Grigori Aleksandrovici îi aducea în fiecare zi daruri. În primele zile ea, mândră și mută, respingea toate darurile și în locul ei le lua hangița, care devenea astfel din ce în ce mai elocventă. Ah, cadourile! Ce nu face o femeie pentru o cărpă colorată?!... Dar să lăsăm asta... Mult și-a mai bătut capul Grigori Aleksandrovici cu dânsa. Cu vremea el a învățat tătarește, iar ea a început să înțeleagă limba noastră. Încetul cu încetul, s-a obișnuit să se uite la el, la început numai cu coada ochiului și chiorâș. Dar era mereu tristă și își cânta încetișor cântecele ei, de mă-ntristam și eu când o auzeam din camera de alături. Niciodată n-am să uit o scenă. Trecând odată pe acolo, am aruncat o privire pe fereastră. Bela ședea lângă sobă, cu capul în piept, și Grigori Aleksandrovici stătea în fața ei. „Ascultă, iubita mea, spunea el, știi bine că odată și odată va trebui să fii a mea; atunci de ce mă chinuiești? Poate ți-i drag vreun cecen? Dacă-i așa, te las imediat să pleci acasă.“ Ea a tresărit și a scuturat din cap în semn că nu. „Sau, a urmat el, poate nu mă poți suferi?“ Ea a oftat. „Sau poate credința te oprește să mă iubești?“ S-a făcut albă la față și a continuat să tacă. „Crede-mă, Allah e unul și același pentru toate neamurile și dacă-mi îngăduie mie să te iubesc, de ce te-ar opri să răspunzi la dragostea mea?“ S-a uitat lung în ochii lui, înmărmurită parcă de acest gând.

Ochii ei erau plini de neîncredere și de dorința de a se convinge. Ce ochi! Străluceau ca doi cărbuni aprinși.

„Ascultă-mă, iubita și scumpa mea Bela, a continuat Peciorin, tu vezi cât te iubesc! Sunt gata să dau orice, numai să te înveslesc. Vreau să fii fericită. Dacă ai să fii tot tristă, eu am să mor. Spune-mi, ai să fii mai veselă?” Ea a căzut pe gânduri, cu ochii ei negri mereu ațintiți asupra lui. Apoi i-a zâmbit blând și a dat din cap în semn că primește. El a luat-o de mână și a rugat-o să-l sărute. Ea se apăsă ușor, spunând: „Te rog, te rog, nu trebuie, nu trebuie”. El insista. Ea a început să tremure și să plângă. Apoi i-a spus: „Sunt prizoniera ta, roaba ta. Desigur că mă poți sili”. Și din nou au podidit-o lacrimile.

Grigori Aleksandrovici s-a lovit cu pumnul în frunte și a trecut repede în odaia de alături. Am intrat la dânsul: se plimba de colo până colo prin odaie încruntat și cu brațele încrucișate. „Ei?” l-am întrebat eu.

„E drac, nu femeie, mi-a răspuns el, dar îți dau cuvântul meu de onoare că va fi a mea...” „Mă-ndoiesc.” „Punem rămășag? a spus el; peste o săptămână!” „Cum dorești!” Ne-am strâns mâinile și ne-am despărțit. A doua zi a trimis un curier la Kizliar²⁴ să facă cumpărături. Omul s-a întors cu tot felul de stofe persane, nici nu puteai să le numeri, atât de multe erau.

„Ce crezi, Maksim Maksimîci, mi-a spus Peciorin, arătându-mi darurile, oare poate să reziste o frumusețe asiatică la un asemenea atac?” „Nu cunoști cerchezele, i-am răspuns eu. Nu se aseamănă deloc cu gruzinele sau cu tătăroaicele din Transcaucazia. Deloc. Își au propriile lor legi și au altă educație.”

Grigori Aleksandrovici a zâmbit și a început să fluiera un marș.

²⁴ Fortăreață întemeiată în 1735 de guvernul rus, care a pus astfel bazele graniței fortificate din Caucaz. În secolul al XVIII-lea și al XIX-lea Kizliar făcea parte din ruta comercială dintre Rusia, Orientul Mijlociu și Asia Centrală. Actualmente, oraș în Republica Daghestan, situat la granița cu Republica Cecenă, în delta râului Terek (n.r.).

S-a dovedit însă că avusesem dreptate. Darurile și-au produs efectul doar pe jumătate. Bela s-a făcut mai prietenoasă, mai încrezătoare, și atâta tot. Peciorin s-a hotărât atunci să recurgă la ultimul lui vicleșug. Într-o dimineață, a poruncit să i se pună șaua pe cal, s-a îmbrăcat ca un cerchez, s-a înarmat, a intrat în camera ei și i-a spus: „Bela! Tu știi cât îmi ești de dragă. M-am hotărât atunci să te răpesc, crezând că, dacă ai să mă cunoști, ai să mă iubești. M-am înșelat. Rămâi cu bine. Ai să fii stăpână peste tot ce-i al meu. Sau, dacă vrei, întoarce-te la tatăl tău, ești liberă. Am greșit față de tine și trebuie să mă pedepsesc. Rămâi cu bine. Plec. Unde? Nu știi! Poate că nu voi alerga mult după un glonț sau o lovitură de sabie: atunci să-ți aduci aminte de mine și să mă ierți.“

Apoi s-a întors și i-a întins mâna ca să-și ia rămas-bun. Ea nu i-a strâns mâna, ci l-a privit în tăcere. Stăteam după ușă și printr-o crăpătură puteam să-i văd fața. Mi s-a făcut milă de ea. Fața ei drăgălașă se făcuse palidă ca a unei moarte. Neprimind niciun răspuns, Peciorin a făcut câțiva pași înspre ușă. Tremura și – ce să-ți spun? – cred că era în stare să aducă la îndeplinire ceea ce făgăduise în glumă. Așa fel de om era! Dumnezeu să-l înțeleagă! Dar nici n-a ajuns bine la ușă, și ea a tresărit, a izbucnit în plâns și s-a aruncat la pieptul lui. Mă crezi? Am început și eu să plâng, adică, știi, n-am plâns chiar, ci numai așa... Ce prostie!

Căpitanul tăcu.

– Da, urmă el, răsucindu-și mustața, mărturisesc că mi-era ciudă că nu m-a iubit și pe mine așa vreo femeie!

– Și a ținut mult fericirea lor?

– Da. Ea mi-a spus că din ziua în care l-a văzut pe Peciorin a început să-i apară în vis și că până atunci niciun bărbat nu făcuse o impresie atât de puternică asupra ei. Da, au fost fericiți!

– Ce banal! am exclamat eu fără să vreau. Mă așteptam la un deznodământ tragic, și acum, deodată, mi-ai înșelat toate speranțele! Dar, ia spune-mi, tatăl ei nu bănuia deloc că e la voi în fortăreață?

– Ba, cam bănuia. După câteva zile am aflat că bătrânul a fost ucis. Iată cum s-a întâmplat...

Am ciulit din nou urechile.